

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ, ЕТНОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету історії та
міжнародних відносин
/Віталій АНДРЕЙКО/
«30» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРА ПЕРВІСНОГО ЧАСУ ТА СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

Рівень вищої освіти
Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Статус дисципліни
Мова навчання

перший (бакалаврський)
03 Гуманітарні науки
034 Культурологія
Культурологія
обов'язкова
українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Культура первісного часу та стародавнього Сходу» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 034 Культурологія, освітньої програми «Культурологія».

Розробник: Мойжес В. В., к.і.н., доцент кафедри археології, етнології та культурології ФІМВ

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології, етнології та культурології

протокол № 11 від «9» червня 2023 р.

Завідувач кафедри Надія КЕРЕЦМАН

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

протокол № 8 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії Світлана МИШКО

© Мойжес В. В., 2023 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 6	<i>Рік підготовки:</i>	
Загальна кількість годин – 180	1	1
Кількість модулів – 2	<i>Семестр</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання:	2	2
Аудиторних – 5	<i>Лекції</i>	
Самостійної роботи студента – 5	50	14
	<i>Практичні, семінарські</i>	
	24	6
Вид підсумкового контролю – іспит + диф. залік	<i>Індивідуальна робота</i>	
	30	30
Форма підсумкового контролю – усна	<i>Самостійна робота</i>	
	76	130

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення дисципліни «Культура первісного часу та стародавнього Сходу» передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців-культурологів.

Метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів освіти цілісного уявлення про культурні особливості епохи первісних часів і давньосхідних цивілізацій, визначення їх впливу на світову культуру; актуалізація міжпредметних зв'язків, що сприяють розумінню ролі та місця давньої культури у всесвітньому історико-культурному процесі; аналіз нових тенденцій та наукових поглядів на культурологічні аспекти функціонування давніх цивілізацій.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми у галузі професійної діяльності культуролога або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і

методів культурології, а також характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК – 01);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК – 03);
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК – 04);
- здатність працювати автономно (ЗК – 07);
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК – 09);

Фахові компетентності:

- здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію (ФК – 1);
- здатність критично аналізувати культурні явища та процеси з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів (ФК – 3);
- здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо) (ФК – 4);
- здатність оцінювати матеріальну та духовну цінність об'єкта культурної спадщини різних історичних періодів та географічних ареалів (ФК – 9);

3.ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Культура первісного часу та стародавнього Сходу» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 01 Вступ до спеціальності

ОК 04 Основи матеріальної культури

ОК 07 Стародавній світ: історія, людина, суспільство

4.ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Культурологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати, коментувати, узагальнювати наукові та аналітичні тексти культурологічного характеру	ПРН – 02
Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів	ПРН – 05
Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики	ПРН – 07
Інтерпретувати культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту.	ПРН – 08

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сума
T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	52	100
6	6	6	6	6	6	6	6		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	кількість	Максимальна к-ть балів (сумарна)	кількість	Максимальна к-ть балів (сумарна)
Практичні (семінарські заняття)	5	40	5	40
Реферат, презентація	1	10	1	8
Модульна контрольна робота	1	50	1	52
Разом		100		100

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді термінологічного словника, заповнення порівняльних таблиць, реферату та його презентації.

Особливості використання засобів діагностики та контролю за умов дистанційного навчання

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням корпоративної мережі Google Meet названі засоби, методи і форми визначаються за домовленістю зі студентським колективом і, в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відео-конференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і семінарських занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Виконання модульної контрольної роботи передбачає тестові завдання та письмові відповіді на питання. За кожну правильну відповідь на 1 тестове завдання виставляється 1 бал. Відповіді другого рівня складності оцінюються по 5 балів.

До модульної контрольної роботи допускаються студенти, які відвідали не менше 90% аудиторних занять і отримали не менше 60% від можливої кількості балів за поточну роботу.

Оцінювання курсових робіт

Вид роботи	Кількість балів
Вступ з обґрунтуванням актуальності обраної теми; повнота визначення мети, завдань і методів дослідження	10
Опрацювання достатньої кількості джерел та літератури	15
Основна частина (логічність, послідовність, ґрунтовність викладу матеріалу)	30
Висновки	20
Оформлення курсової роботи	5
Захист курсової роботи	20
Разом	100

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Кількість балів	Оцінка за національною шкалою (іспит)	Критерії знань
A	90 – 100	відмінно	Студент демонструє глибоке і всебічне знання предмета, рекомендованої літератури, аргументовано і логічно викладає матеріал, вільно застосовує теоретичні положення при аналізі сучасних подій, процесів і явищ, пов'язує їх із завданнями майбутньої професійної діяльності, використовує засоби наочності, демонструє навички та вміння застосування теоретичних знань в ході практичних занять, представляє усі форми звітності з дисципліни
B	82-89	добре	Студент добре знає предмет, рекомендовану літературу, аргументовано викладає матеріал, вміє застосовувати теоретичні знання для аналізу сучасних подій, етичних проблем майбутньої професійної діяльності, демонструє навички та вміння застосування теоретичних знань в ході практичних занять, представляє усі форми звітності з дисципліни. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
C	74-81	добре	Студент аргументовано викладає матеріал, вміє застосовувати теоретичні знання для аналізу сучасних подій, етичних проблем майбутньої професійної діяльності, демонструє навички та вміння застосування теоретичних знань в ході практичних занять, представив не усі форми звітності з дисципліни. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
D	64-73	задовільно	Студент основному знає предмет і вміє застосовувати отримані знання для аналізу етичних проблем майбутньої професійної діяльності, продемонстрував навички та вміння застосування теоретичних знань в ході практичних занять, помилився у використанні понятійного апарату, показав недостатні знання літературних джерел, представив більшість форм звітності з дисципліни.
E	60-63	задовільно	Студент фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, помиляється у використанні понятійного апарату, показує недостатні знання літературних джерел.
FX	35-59	незадовільно	Студент дає неправильну відповідь на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і рекомендованих джерел.
F	0-34	незадовільно	Студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Культура первісної доби

Тема 1. Вступ до курсу

Цивілізаційна парадигма історії культури. Значення матеріалу курсу для розуміння історії світової культури. Основні джерела для вивчення курсу. Стан наукової розробки теми.

Людина розумна – творіння природи і творець культури. Антропогенез та його історична роль. Культура як специфічний спосіб існування людства. Культура як спосіб самовизначення особистості. Культура як особлива якість соціальності.

Культурологічне завдання дослідження первісності: опис унікального й специфічного, неповторного для первісного типу культури, одночасне виділення стійкого та інваріантного, притаманного будь-якій наступній культурній епосі. Проблема співвідношення первісної та архаїчної культури.

Соціальне як необхідна умова культурного: спільне добування їжі, статеве життя й самозахист (П.Куусі). Соціальні механізми адаптації людини до середовища: узгодженість дій, спільні операції, інформаційний обмін, єдині програми діяльності, вибір оптимальних рішень.

Проблема співвідношення культури і цивілізації. Концепція Г.Л.Моргана. Концепція О. Шпенглера.

Тема 2. Загальна характеристика культури первісної доби

Структурні елементи культурологічного аналізу первісної культури:

- походження культури: причини; необхідні й достатні умови виникнення; підстави, які дозволили культурі виділитися із соціального та ствердитися у своїй специфіці, у якості культури;

- специфіка первісної культури: відмінні ознаки; форми буття культури;

- розвиток первісної культури: порівняння ранніх і наступних етапів розвитку; історичні періоди первісної культури; закони та принципи формування, функціонування й зміни культури.

К. Леві-Стросс і Л. Леві-Брюль про особливості первісного мислення: практичне, конкретно-чуттєве, пра-логічне, емоційне, ціннісне. Формування пізнавально-практичного й ціннісного типів свідомості в первісності. Ціннісна свідомість як підстава формування культури. Утилітарність, релігійність, моральність та естетика мислення первісної людини. Мова як спосіб фіксації результатів людської соціальності й рефлексивності: мова предметів, жестів, звуків. Особливості архаїчних мов: описовість, образність, конкретність, наочність.

Культура як особливий, новий якісний стан у соціальному: досконалість (естетичне), регламентованість (тотем і табу), наступність (традиції й звичаї), виразність (мистецтво), символістика (обряд і ритуал).

Тема 3. Первісна міфологія

Феноменологія міфу. Концепція міфу К.Леві-Стросса («Неприборкана думка»). Міфологічне мислення: практичне, системне, ритуально-магічне. Ритуал як порядок мікророзподілу речей у світовому порядку. Магічне мислення.

Бріколаж як відмітна риса міфу. Міф як форма інтелектуального бріколажа. Порядок структури й порядок події - чинники, що визначають буття міфу й мистецтва. Естетичний зміст міфу.

Принцип бінарних опозицій: природне – надприродне, природне – культурне, чоловіче – жіноче, індивідуальне – колективне, істівне – неістівне. Функції міфу.

Ім'я як спосіб універсалізації й партикуляції індивідуальних якостей людини. Ім'я загальне (велике) – символ, власне ім'я (мале) – тотем, прізвисько – знак. Табу імені, порядок наречення імен.

Синкретизм, практичність, емоційність і життєвість міфу. Загальне й особливе міфу і науки, міфу і мистецтва, міфу і символу, міфу і поезії, міфу і релігії, міфу і догмата, міфу і події. Єдність відчуженості й безпосередності буття в міфі. Універсальність міфу.

Тема 4. Виникнення релігії

Проблема походження релігії й ранні форми вірувань: віщування, знахарство, шаманізм, еротичні культури й обряди, похоронний культ, промисловий культ, материнський родовий культ святинь і покровителів, патріархальний сімейно-родовий культ предків, культ таємних союзів, культ вождів, культ племінного бога, аграрні культури.

Ранні форми релігії: тотемізм, анімізм, фетишизм, магія. Ранні форми релігії та міфологія.

Надприродне і механізми його формування із природнього: вигадка, витиснення, відчуження. Ознаки надприродного: непізнане, невидиме, непідвласне, всюдисуще, те, що лякає, колективне, пра-логічне, партисипаційне.

Концепції релігії Л.Фейєрбаха (Бог як сутність людини, що стала об'єктом думки й уявлення в якості дійсної й абсолютної істоти, релігія як віра в надприродне) і З. Фрейда (релігія – «дитячий невроз культури»).

Тема 5. Тотемізм як вид первісної свідомості

Концепція тотемізму як універсальної форми міфологічної архаїчної свідомості. Концепції тотемізму як генетичної основи релігії (Е.Б.Тайлор), моралі (З.Фрейд), міфології (К.Леві-Стросс).

Тотемізм як механізм первісно-міфологічної самоідентифікації роду (племені, людини) у навколишньому світі: єдність людини і природи (міфологічне), розуміння «свого» через «чуже» (партисипаційне), тотем як проєкт людини у світі (екзистенціальне – Ф.Боас), спосіб руху людської самосвідомості від існування до сутності.

Різновиди тотемізму: індивідуальний і колективний, статевий і родовий, локальний, множинний та ін.

Функції тотемізму: регуляція внутрішніх і міжплеменних відносин, запобігання інцесту, об'єднання життєвого й екзистенціального планів буття.

Тема 6. Обряд і ритуал як механізми функціонування первісної культури

Структурованість людського буття: я – тіло, я – світ, я – звір. Людина як істота деструктивна, конфліктна. Ритуал – структурний засіб подолання конфлікту, засіб підтримки сталості норм і сталості відновлення цінностей, що реалізує символічне сприйняття й наслідування.

Структура ритуалу: символічна, ціннісна, телеологічна, рольова. Ритуал як спосіб фіксації оптимального порядку здійснення дій, що втілюють символи, цінності, цілі й завдання, соціальні ролі, статуси та ієрархії, у процесі здійснення кінцевих цілей суспільства (В.Тернер).

Ритуал і обряд як живі форми збереження культури. Ритуальний процес і його символіка. Форма й властивості обрядів переходу. Обряд ініціації й обряд виборів вождя. Випробування й змагання як структурні елементи обряду.

Жертвопринесення як один з обрядів первісної культури. Концепції жертвопринесення як обряду дарування (Г.Спенсер, Ч.Дарвін, Е.Б.Тайлор). Концепція жертвопринесення як обряду передачі їжі богам, відновлення втраченої кривної єдності племені й тотема (У.Робертсон-Сміт). Концепція жертвопринесення як обряду спокути й причащення (Дж.Фрезер). Концепція жертвопринесення як обряду освячення й підношення дарів, що змінює соціальний статус жертви й того, хто жертвує (М.Мосс). Різновиди жертвопринесення: колективні й індивідуальні, особисті й об'єктні, спокутні, вдячні й благальні, стійкі та okazіональні (М.Мосс, Дж.Фрезер, Е.Б.Тайлор). Функції жертвопринесення: сакралізація жертви, звертання до надприродного, спокута провини. Значення жертвопринесення: відновлення єдності соціуму в структурній єдності людини, звіра, духу (бога) і світу.

Тема 7. Свято як феномен первісної культури

Свято як спосіб виробництва радості, позитивних емоцій, оптимальних суспільних відносин, додаткових насолод і задоволень. Характерні риси свята: загальність, універсальність, колективність, імпровізаційність, повторюваність. Умови виникнення свята. Свято як спосіб фіксації та зміцнення специфічного людського культурного способу життя.

Характер свят: суспільні, культові, ритуальні. Види культових свят у первісному суспільстві: промислові, аграрні, річні, свята материнського родового культу, свята батьківського родового культу, свята культу предків (Е.Б.Тайлор, М.Мосс).

Ритуальність структури святкової дії та імпровізаційний, креативний характер її втілення. Первісне свято як гра й змагання (Й.Гейзінга). Свято як засіб ієрархізації первісного суспільства, набуття у святковому змаганні суспільної репутації, престижу й соціального статусу (Ф.Боас, М.Гране).

Свято і обряд. Обрядова дія в структурі свята: жертвопринесення, причащення, відродження (М.Мосс, Дж.Фрезер).

Тема 8. Генеза естетичного

Естетичне як суб'єкт-об'єктна ціннісна універсальна гармонізація буття.

Концепції походження естетичного. Природна концепція походження естетичного. Ч.Дарвін і Г.Спенсер. Естетичне як властивість біологічної матерії. Концепція естетичного як універсального людського відношення. Предметний діяльнісний механізм формування естетичного. Предмет як єдність змісту, форми й функції. Естетичне відношення як спосіб активної гармонізації середовища проживання людини.

Генетичний зв'язок естетичного і утилітарного: функціональність і корисність як складові естетичного ставлення до предмета. Суб'єктивно-об'єктивний характер естетичної цінності. Специфіка суб'єкта естетичного в епоху первісності. Самодостатній, самоцінний характер естетичної цінності.

Естетичне формотворення як перетворення позитивно значущих якостей за допомогою виділення, підкреслення, протиставлення, контрасту. Символіка кольору в архаїчній культурі. Ціннісний зміст тілесних арт-практик архаїки: татуаж, пірсінг, шрамування.

Тема 9. Походження мистецтва

Виникнення об'єктивної художньої потреби в мистецтві як засобі олюднення людини і закріплення специфічної людської родової сутності в первісній культурі.

Духовно-практичні підстави виникнення мистецтва: розвиток людської діяльності, мислення й психіки. Мистецтво як засіб духовного освоєння світу.

Специфіка діяльності в первісній культурі: колективна, цілеспрямована, магічна. Особливості архаїчного мислення: конкретно-образне, конкретно-чуттєве, пра-логічне, партисипаційне, міфологічне, антитетичне, передметно-функційне (К.Леві-Стросс, Л.Леві-Брюль). Специфіка образного пізнання світу: предметність, цінність, загальнозначимість, метафоричність. Збіг специфіки первісного мислення, діяльності й художньої свідомості.

Мистецтво як спосіб об'єктивації в матеріалі художньо-образного, духовно-ціннісного ставлення до світу. Мистецтво як внутрішня єдність духовної й практичної діяльності: пізнавальної, перетворювальної, ціннісної й комунікативної.

Історична морфологія мистецтва первісності. Періодизація первісного мистецтва і його жанрово-видові особливості та прояви на кожному з етапів розвитку.

Мистецтво палеоліту: печерний натуралізм і контурний малюнок, знаковість і геометрична умовність зображень.

Мистецтво мезоліту: переакцентування предмета зображення зі звіра на людину, ускладнення композиції й урізноманітнення фарб, мотиви руху й динаміка лінії, перехід від деталізованих зображень на початку мезоліту до умовно-геометричних багатофігурних композицій наприкінці епохи.

Мистецтво неоліту: канонізація художніх форм, поява піктографічного письма. Поява кам'яних будівель. Мегаліти: менгіри й дольмени.

Тема 10. Походження моралі

Розвиток соціальності й необхідність внутрішньої регуляції родоплемінного життя як причини й передумови зародження моралі (Г.Л.Морган). Мораль як форма суспільної регуляції соціально значущої поведінки людей. Моральність як система внутрішньо особистісних мотивів, принципів, норм і переконань, які є регуляторами людської поведінки.

Особливості моралі в архаїчних суспільствах: інституалізованість, універсальність, синкретичність.

Функції моралі. Концепції походження моралі: еволюціоністська (Г.Спенсер «Підстави етики»), психоаналітична (З.Фрейд «Тотем і табу»), анархічно-політологічна.

Історичність форм і принципів морального регулювання відносин у первісній культурі. Взаємозумовленість типу соціальності й моральності.

Модуль 2. Культура стародавнього Сходу

Тема 11. Загальна характеристика культури стародавнього Сходу

Соціокультурні особливості Стародавнього Сходу. Значення Сходу для розвитку світової цивілізації та культури.

Основні відмінності первісної культури від культури перших цивілізацій. Типологічні ознаки цивілізації. Умови формування культури перших цивілізацій на стародавньому Сході. Географічні, економічні й політичні передумови виникнення міст-держав у долинах рік Тигр, Євфрат, Ніл. Вбудовування держави в природні цикли. Іригаційна система: формування відтворювального типу господарства, централізованої влади, державної ієрархії (бюрократії), нової соціальної спільності. Міф «машини» у концепції М.Мемфорда: пояснення феномена обожнювання царської влади, монументальних форм мистецтва і архітектури. Формування східного типу особистості: цінності послуху. Загальна характеристика релігії політеїзму та її відмінності від первісної міфології. Уявлення про теогонію, космогонію, антропогонію.

Тема 12. Культура стародавнього Єгипту

Піраміда як культурний символ стародавнього Єгипту. Цінності давньоєгипетської культури: раціональність, стабільність, боротьба з часом. Єдність державної організації, чуття геометричного порядку, масштабу й розмірності.

Землеробський міф про вмираючу і воскресяючу природу і владу. Міф про створення світу, міф про Озіріса та Ізиду.

Релігія стародавнього Єгипту. Релігійна реформа Ехнатона та її вплив на культуру Єгипту. Уявлення про потойбічний світ. Поховальні традиції єгиптян. Заупокійний культ: уявлення про душу-двійника, муміфікування, обладнання пірамід.

Гробниці та некрополі. Храмові комплекси Карнака і Луксора. Храми в Абу-Сімбелі та Медінет-Абу. Будівництво Великих пірамід у Гізі та їх архітектурні особливості. Обеліск як самостійна архітектурна форма. Деякі особливості образотворчого мислення. Основні риси давньоєгипетського мистецького канону. Баланс індивідуального та надіндивідуального в єгипетській скульптурі. Мистецтво рельєфів та розпису. Фаюмський портрет.

Особливості музичної та танцювальної культури. Давньоєгипетські містерії як синтез динамічних мистецтв.

Виникнення ієрогліфічної писемності. Давньоєгипетська література та її жанри: оповідальна література, повчання, плачі, бесіди, діалоги та пророцтва. Релігійно-філософські «Тексти пірамід». Казки стародавнього Єгипту.

Освіта в стародавньому Єгипті. Математичні досягнення давніх єгиптян. Астрономія в Давньому Єгипті. Медичні відкриття: система кровообігу, психосоматична єдність, хірургічні та терапевтичні методики.

Діалог культур на векторі «культура античності – культура Єгипту». Внесок Давньоєгипетської культури в історії світової цивілізації.

Тема 13. Культура цивілізацій стародавньої Месопотамії

Географічні, господарські, соціально-політичні особливості культури Месопотамії. Цінності нестабільності, занепокоєння й динамізму. Міфологічний космос Прадавнього Вавілона як модель держави. Логіка владних відносин у міфології Месопотамії. Персоніфікація єдності природних стихій і державних функцій в основних богів: Ану, Енліля, Енкі, Нінту. Міф про «прихід до влади»: Мардук у поемі «Енума Еліш».

Відносини людей і богів у культурі Межиріччя. Космогонічні обов'язки людини. Функції особистого бога й особливості судової системи Месопотамії. Роль учителя й гадалця в системі цінностей Прадавнього Близького Сходу. Порівняння міфології Єгипту й Месопотамії: відношення до смерті, богів, держави, людини.

Цивілізація шумерів та аккадців. Зіккурати. Міста-держави: Ереду, Ур, Урук, Ларс, Ніппур тощо. Шумерська мова. Шумерська релігія. Винаходження писемності. Особливості храмової архітектури. Розвиток ремісничого виробництва. Мистецтво гліптики. Барельєфно-лінійний стиль. Розвиток скульптури. Освіта. Зведення законів Ур-Намму. Література та наукові знання. Епічне «Сказання про Гільгамеша».

Культура Вавилонії. Забудова Нового Вавилону часів Навуходоносора: Сади Семіраміди. Храм Мардука. Міст через Євфрат. Скульптура.

Наукові знання часів давньовавилонського царства. Реформування освітянської системи. Особливості та основні досягнення давньовавилонської літератури. Космогонічна поема «Енума Еліш». Закони Хамураппі.

Культура Ассирії. Місто Ашшур. Особливості давньоассирійського мистецтва. «Килимові» розписи. Ассирійські рельєфи: техніка, сюжети, особливості мистецького канону. Розвиток літератури. Бібліотека Ашшурбаніпала. Ремесло, скульптура, наука, побут у Новоассирійському царстві.

Розвиток наукових та прикладних знань стародавніх месопотамців. Освіта в стародавній Месопотамії. Бібліотеки та архіви. Музика та танці стародавніх месопотамців.

Тема 14. Культура периферійних народів Близького Сходу та Південного Кавказу

Культура народів Близького Сходу. Геокліматичні умови формування та розвитку культур Сирії та Палестини. Синкретична ідея плодючості та ранні релігійні культури.

Виникнення Ізраїльсько-Іудейського царства. Ствердження іудаїзму. Перший Ієрусалимський Храм. Особливості давньоєврейської релігії в контексті інших вірувань стародавнього Сходу: монотеїзм, надприродність Ягве. Епос про народження народу як сакральної спільності в книзі Вихід. Основні ідеї: співвідношення свободи людини і божественної волі; драматичний конфлікт моральних і космогонічних уявлень; народження «внутрішньої людини».

Ліричні жанри: Пісня пісень. Зразок близькосхідної любовної лірики. Релігійні змісти шлюбного обряду. Поетика: відмова від принципу наочності на користь внутрішнього переживання. «Література премудрості»: Книга Еклезіаста як міркування про сенс життя людини. Зв'язок з основними мотивами близькосхідної літератури в «Епосі про Гільгамеша», «Розмові пана з рабом». Передчуття розриву циклічної картини світобудови та перехід до історичного часу. Тема апокаліпсиса в давньоєврейській літературі. Особливості образної системи й мови Старого Завіту.

Культура Карфагену. Ремесла та декоративно-прикладне мистецтво фінікійських міст-держав. Винахід пурпуру. Досягнення складувів із Сидону. Особливості мистецького стилю. Започаткування абетки. Твори фінікійських авторів. Натурфілософія фінікійців. Архітектурні досягнення фінікійців. Застосування бетону. Саркофаг царя Хірама.

Культура народів Малої Азії та Південного Кавказу. Хети та Хетське царство. Досягнення матеріальної та духовної культури хетів. Роль Хетського царства в історії та культурі Давнього Сходу.

Держава Урарту. Досягнення матеріальної та духовної культури. Основні культурні досягнення мідійців, фрігійців та лідійців.

Взаємний вплив давньоєгипетської культури та близькосхідних культур.

Тема 15. Культура стародавньої Персії

Походження й основні риси індо-іранської культурної спільності. Особливості давньоіранської міфології. Міф про два полярні начала: Ахура-Мазда і Ангро-Майнью. Етичний, гносеологічний і онтологічний дуалізм маздаїзму. Обов'язки людини у загальній боротьбі добра й зла.

Зороастризм – принципово новий тип релігії засновника, пророка. Авеста як основне джерело реконструкції іранської міфології. Структура й основні мотиви Авести. Культурні форми втілення давньоіранської системи цінностей: літаючі коні, чортаги, мандала, свастика. Міфологеми вогню, Страшного суду й світової пожежі.

Становлення ахеменідського стилю в архітектурі. Гробниця Кіра. Мавзолей сатрапа Карії як одне з «див» давнього світу. Палацовий ансамбль Персеполя. Рельєфи ападани. Художнє ремесло давніх персів.

Розвиток наукових та прикладних знань. Освіта в стародавній Персії. Музика та танці.

Внесок стародавнього Ірану у світову культуру.

Тема 16. Культура стародавньої Індії

Геокліматичні особливості давньоіндійської культури. Особливості давньоіндійської цивілізації. Міська культура Мохенджо-Даро і Хараппи. Їх зв'язки з культурами Месопотамії.

Формування культури величного періоду. Ведична література. Архітектура епохи Маур'їв. Зародження драматичного театру.

Давньоіндійська міфологія. Релігії стародавньої Індії: індуїзм, брахманізм, джайнізм, виникнення буддизму та його основні положення. Давньоіндійська мова та писемність. Давньоіндійські епоси «Махабхарата» та «Рамаяна». Уявлення про потойбічний світ. Поховальні традиції давніх індійців. Розвиток наукових та прикладних знань. Освіта в стародавній Індії. Музика та танці.

Тема 17. Культура стародавнього Китаю

Геокліматичні особливості формування давньокитайської культури. Семіотико-символічна система світогляду. Музичний космологізм. Відбиття єдності макро- і мікрокосму, природних, соціальних і культурних процесів у міфології. Єдність найдавнішої міфології, даосизму, конфуціанства як духовних джерел китайської культури: повернення до предків, принцип рівноваги й гармонії. Образ людини в давньокитайській культурі: стратегія вписування у світ, континуальність і контекстуальність особистості. Філософсько-релігійні системи стародавнього Китаю: даосизм, конфуціанство, легізм, моїзм. Поховальні традиції китайців. Освіта в стародавньому Китаї. Розвиток наукових та прикладних знань.

Музика, танці та театральні вистави. Давньокитайська мова та писемність. Давньокитайська література.

Монументальна архітектура та скульптура епохи Цинь. Основні культурні досягнення епохи Хань.

Тема 18. Культура стародавньої Японії

Геокліматичні особливості формування давньояпонської цивілізації. Культура айнів. Колонізація Японії вихідцями з Китаю та Кореї. Побутова культура японців. Галузі ремесла. Традиційний японський костюм, їжа та житло. Культ меча. Японська міфологія. Японська мова та писемність. Ієрогліфи. Поховальні традиції японців. Розвиток наукових та прикладних знань. Освіта в стародавній Японії. Музика, танці та театральні вистави.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1. Культура первісної доби						
Тема 1. Вступ до курсу	2	2				
Тема 2. Загальна характеристика культури первісної доби	7	2			1	4
Тема 3. Первісна міфологія	9	2	2		1	4
Тема 4. Виникнення релігії	7	2			1	4
Тема 5. Тотемізм як вид первісної свідомості	7	2	2		1	4
Тема 6. Обряд і ритуал як механізми функціонування первісної культури	9	2	2		1	4
Тема 7. Свято як феномен первісної культури	7	2			1	4
Тема 8. Генеза естетичного	7	2			1	4
Тема 9. Походження мистецтва	9	2	2		1	4
Тема 10. Походження моралі	9	2			1	4
Модульна контрольна робота			2			
Разом за модуль	73	20	10		9	36
Модуль 2. Культура стародавнього Сходу						
Тема 11. Загальна характеристика культури стародавнього Сходу	8	2			1	5
Тема 12. Культура стародавнього Єгипту	14	4	2		3	5
Тема 13. Культура цивілізацій стародавньої Месопотамії	14	4	2		3	5
Тема 14. Культура периферійних народів Близького Сходу та Південного Кавказу	14	4	2		3	5
Тема 15. Культура стародавньої Персії	14	4	2		3	5
Тема 16. Культура стародавньої Індії	12	4			3	5
Тема 17. Культура стародавнього Китаю	14	4	2		3	5
Тема 18. Культура стародавньої Японії	11	4	2		2	5
Модульна контрольна робота			2			
Разом за модуль	107	30	14		21	40
Разом за семестр	180	50	24		30	76

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	

Модуль 1. Культура первісної доби						
Тема 1. Вступ до курсу	8	2				6
Тема 2. Загальна характеристика культури первісної доби	7				1	6
Тема 3. Первісна міфологія	7				1	6
Тема 4. Виникнення релігії	7				1	6
Тема 5. Тотемізм як вид первісної свідомості	7				1	6
Тема 6. Обряд і ритуал як механізми функціонування первісної культури	7				1	6
Тема 7. Свято як феномен первісної культури	7				1	6
Тема 8. Генеза естетичного	7				1	6
Тема 9. Походження мистецтва	9	2			1	6
Тема 10. Походження моралі	9		2		1	6
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль						
	75	4	2		9	60
Модуль 2. Культура стародавнього Сходу						
Тема 11. Загальна характеристика культури стародавнього Сходу	10	2			1	7
Тема 12. Культура стародавнього Єгипту	16	2	2		3	9
Тема 13. Культура цивілізацій стародавньої Месопотамії	14	2			3	9
Тема 14. Культура периферійних народів Близького Сходу та Південного Кавказу	12				3	9
Тема 15. Культура стародавньої Персії	14	2			3	9
Тема 16. Культура стародавньої Індії	12				3	9
Тема 17. Культура стародавнього Китаю	16	2	2		3	9
Тема 18. Культура стародавньої Японії	11				2	9
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль						
	105	10	4		21	70
Разом за семестр						
	180	14	6		30	130

6.3. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість год.	
		денна	заочна
1	Особливості первісного мислення та його прояви у культурі	2	
2	Міфологія в системі первісної культури	2	
3	Мораль і релігія в первісному суспільстві	2	2
4	Здобутки матеріальної культури первісного часу	2	
5	Модульна контрольна робота 1	2	
6	Духовна культура стародавнього Єгипту	2	2
7	Духовна культура стародавньої Месопотамії	2	
8	Духовна культура стародавньої Персії	2	
9	Духовна культура стародавньої Індії	2	
10	Духовна культура стародавнього Китаю	2	2
11	Духовна культура стародавньої Японії	2	
12	Модульна контрольна робота 2	2	
	Разом	24	6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість год.	
		денна	заочна
1	1.Скласти порівняльну таблицю культурних досягнень стародавніх Східних цивілізацій. 2.Скласти порівняльну таблицю особливостей культури стародавніх Єгипту і Месопотамії. 3.Скласти таблицю давньоєгипетських божеств. 4.Скласти порівняльну таблицю особливостей давньоіндійських релігійних систем. 5.Скласти порівняльну таблицю особливостей давньокитайських релігійно-філософських систем. 6.Скласти таблицю «Наукові здобутки стародавніх Східних цивілізацій» 7.Скласти кросворд «Мистецькі здобутки стародавніх Східних цивілізацій»	30	50
2	Написати есе: 1. Побутова культура стародавніх персів. 2. Побутова культура стародавніх індійців. 3. Побутова культура стародавніх китайців. 4. Внесок цивілізацій стародавнього Сходу у розвиток світової культури». 5. Культура цивілізації чи цивілізація культури?	26	60
3	Написати реферат	20	20
	Разом	76	130

Самостійна робота також передбачає:

- роботу з текстами провідних вчених (конспектування та реферування наукової літератури);
- роботу із довідковою літературою;
- складання термінологічних словників;
- підготовку до поточних практичних занять і контрольних робіт;
- виконання індивідуальних завдань (підготовка рефератів чи презентацій на обрану тему).

6.5. Індивідуальні завдання

Тематика рефератів

1. Шумери: як починалася цивілізація.
2. Держави стародавньої Месопотамії: мистецтво – дзеркало концепції влади.
3. Аравія – велике перехрестя культур.
4. Мистецтво на просторах Середземномор'я.
5. Філософія мистецтва євразійських кочівників.
6. Середня Азія – середовище прадавньої високої культури.
7. Імперське мистецтво стародавнього Ірану.
8. Зодчий Імхотеп і ступінчаста піраміда Джосера.
9. Поняття про «Двійника» і традиції оформлення приватної гробниці в епоху Старого царства.
10. Принципи давньоєгипетської зображальності. Формування канону.

11. Проблема періодизації історії культури первісного суспільства
12. Синкретизм культури первісного суспільства.
13. Своєрідність давньоєгипетської літератури.
14. Нефертіті, її роль у релігійному житті й образ у мистецтві.
15. Епічна традиція Прадавньої Індії – поеми «Махабхарата» і «Рамаєна».
16. «Бхагавадгіта» та її роль у духовній культурі стародавньої Індії.
17. Конфуціанство й даосизм – духовні основи давньокитайської культури
18. Свята в культурі стародавнього Китаю.

Орієнтовна тематика курсових робіт

1. Первісна культура і проблема виникнення мистецтва
2. Основні методи дослідження первісної культури
1. Неолітичні культури Південної Європи та Середземноморського басейну
2. Неолітичні культури Західної Європи
3. Неолітичні культури Центральної та Східної Європи
4. Мегалітичні споруди Європи
5. Міфологічне світосприйняття первісної людини
6. Обряди, ритуали, магія в культурах первісної епохи
7. Гіпотези виникнення первісного мистецтва
8. Обряди і символи первісного мистецтва
9. Первісні ритуали (мисливські обряди, обряд родючості, ініціації)
10. Біблійна географія стародавнього Сходу
11. Військова справа Месопотамії
12. Військова справа стародавнього Єгипту
13. Морська справа цивілізацій стародавнього Сходу
14. Наукові знання в Месопотамії
15. Наукові знання в стародавньому Єгипті
16. Палацова архітектура стародавнього Сходу
17. Ієрогліфічна писемність стародавнього Єгипту
18. Пантеон богів стародавньої Месопотамії
19. Пантеон богів стародавнього Єгипту
20. Повсякденне життя стародавніх єгиптян
21. Повсякденне життя стародавніх індійців та китайців
22. Система освіти в країнах стародавнього Сходу
23. Фортифікація цивілізацій стародавнього Сходу
24. Храмова архітектура давньої Месопотамії
25. Храмова архітектура стародавнього Єгипту
26. Поховальна архітектура стародавнього Єгипту
27. Поховальна архітектура стародавньої Месопотамії
28. *** Студент(ка) може запропонувати будь-яку тему курсової роботи в межах відповідної проблематики та хронології курсу.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Загальна характеристика процесу антропогенезу. Культура збирання та полювання.

2. Матеріальна культура та побут неандертальців. Неандертальські поховання та проблема виникнення ідеологічних уявлень.
3. Неолітична революція й культура раннього землеробства.
4. Мистецтво виготовлення знарядь праці та наземного житла в епоху палеоліту.
5. Художнє мистецтво епохи палеоліту. Скульптура епохи палеоліту.
6. Спосіб життя та мистецтво доби мезоліту.
7. Спосіб життя та мистецтво доби неоліту.
8. Сутність міфу та його характерні риси. Містична співпричетність як основне відношення міфу.
9. Психологія людини первісної доби. Логіка міфологічного мислення.
10. Міф і магія. Міф як заперечення індивідуальності і свободи.
11. Соціально-світоглядні основи культур стародавнього Сходу.
12. Місце і роль людини в соціокультурному просторі держав стародавнього Сходу.
13. Досягнення і символи матеріальної та духовної культури стародавнього Сходу.
14. Природні умови стародавнього Єгипту. Періодизація історії стародавнього Єгипту.
15. Архітектура стародавнього Єгипту.
16. Образотворче мистецтво стародавнього Єгипту.
17. Давньоєгипетська міфологія.
18. Давньоєгипетська мова та різновиди писемності.
19. Давньоєгипетська література: оповідання, повчання, плачі, бесіди, пророцтва.
20. Релігія стародавнього Єгипту. Релігійна реформа Ехнатона та її вплив на культуру Єгипту.
21. Уявлення стародавніх єгиптян про потойбічний світ. Поховальні традиції.
22. Розвиток медицини, наукових та прикладних знань у стародавньому Єгипті.
23. Освіта в стародавньому Єгипті.
24. Міфологія Шумеру, Вавилонії, Ассирії.
25. мова та писемність стародавніх месопотамців.
26. Месопотамська література. Епічні оповідання.
27. Релігії цивілізацій стародавньої Месопотамії.
28. Уявлення давніх месопотамців про потойбічний світ. Поховальні традиції.
29. Розвиток медицини, наукових та прикладних знань у стародавній Месопотамії.
30. Освіта в стародавній Месопотамії. Бібліотеки та архіви.
31. Музика і танці стародавніх єгиптян та месопотамців.
32. Культура периферійних народів Близького Сходу.
33. Давньоперська мова та писемність.
34. Давньоіндійська мова та писемність.
35. Давньокитайська мова та писемність (мистецтво каліграфії).
36. Зороастризм – релігія стародавніх персів.

37. Релігії стародавньої Індії (індуїзм, брахманізм, джайнізм).
38. Релігії стародавньої Індії (виникнення буддизму та його основні положення).
39. Філософсько-релігійні системи стародавнього Китаю (даосизм, конфуціанство).
40. Філософсько-релігійні системи стародавнього Китаю (легізм, моїзм).
41. Давньоіндійська міфологія.
42. Давньокитайська міфологія.
43. «Авеста» – найдавніша пам'ятка перської літератури.
44. Давньоіндійські епоси «Махабхарата» та «Рамаяна».
45. Давньокитайська літератури.
46. Розвиток освіти, медицини, наукових та прикладних знань стародавніх персів.
47. Розвиток освіти, наукових та прикладних знань стародавніх індійців.
48. Розвиток освіти, наукових та прикладних знань у стародавньому Китаї.
49. Уявлення давніх індійців про потойбічний світ. Поховальні традиції.
50. Уявлення китайців про потойбічний світ. Поховальні традиції.
51. Музика та танці стародавніх персів.
52. Музика та танці стародавніх індійців.
53. Музика, танці та театральне мистецтво стародавніх китайців.
54. Архітектура стародавньої Персії.
55. Архітектура стародавньої Індії.
56. Архітектура стародавнього Китаю.
57. Образотворче мистецтво стародавньої Персії.
58. Образотворче мистецтво стародавньої Індії.
59. Образотворче мистецтво стародавнього Китаю.
60. Культура стародавньої Японії.

7.ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

З метою підвищення якості засвоєння матеріалу при проведенні занять використовуються різноманітні демонстраційні матеріали, у т.ч. сайти музеїв, копії документів, фотографії, візуальний ряд, фрагменти публікацій, що сприяють формуванню повного уявлення про даний феномен. Проведення занять передбачає стандартно обладнані навчальні аудиторії та використання технічних засобів (комп'ютер, проектор).

8.РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. Історія світової та української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. Київ: Літера, 2006. 480 с.
2. Дещинський Л.Є. Історія української та зарубіжної культури. Львів: Бескід Біт, 2008.

3. Дудка Р.А. Практикум з історії Стародавнього Сходу. Ніжин: Ніжинський державний університет ім. М.Гоголя, 2005. 247 с.
4. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя. Тотемна система в Австралії. Київ : Юніверс, 2002. 423 с.
5. Історія європейської цивілізації. Близький Схід / за ред. Умберто Еко ; [пер. з італ.: О. В. Сминтина та ін.]. Харків : Фоліо, 2020. 1309 с.
6. Історія світової культури: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Левчук. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
7. Історія світової культури: Навч. посібник / Наук. ред. В.М. Шейко. К.: Кондор, 2006. 404 с.
8. Історія української та зарубіжної культури / За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. Навч. посіб. 5-те вид., перероб. і доп. –К.: Знання-Прес, 2004.
9. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: Підручник. К.: Либідь, 2000. 592 с.
10. Культурологія: українська та зарубіжна культура : Навчальний посібник / За ред. М. М. Заковича. К.: Знання, 2007. 567 с.
11. Леві-Строс К. Первісне мислення. К.: Український центр духовної культури, 2000. 324 с.
12. Левчук Л. Історія світової культури. Культурні регіони. К.: Либідь, 2000. 520 с.
13. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. / За ред. Яртися А. В., Мельника В. П. Львів, 2005.
14. Ткачук П. Д. Історія первісного суспільства, стародавнього Сходу й античних цивілізацій у термінах, назвах, поняттях і датах : навч.- метод. посіб. для студ. іст. ф-тів ін-тутів, унів та вчителів історії. Вип. 2. Луцьк : Вид-во обл. друк., 2003. 174 с.
15. Ткачук П. Д. Історія стародавнього Сходу й античних країн у термінах, назвах, поняттях і датах : тлумач. слов. для студ. іст. ф-тів ін-тутів, унів та вчителів історії. Луцьк : Надстир'я, 1992. 114 с.
16. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник./ Дещинський Л. Є., Денисов Я. Я., Скалецький М. П. та ін. Львів: Бескид Біт, 2005. 304 с.
17. Українська та зарубіжна культура: Навч.-метод. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 367 с.
18. Фройд З. Тотем і табу /пер. Володимира Чайковського. Харків: Фоліо, 2019. 267 с.
19. Хоменко В.Я. Українська і світова культура: Підр. К.: Видавництво «Україна», 2002. 331с.
20. Brown H.C., Murray J.A. Asian Cultural Traditions. 2nd edition. Waveland Press, 2018. 498 p.
21. Bueno-Ramirez Primitiva, Bahn Paul G. (eds.) Prehistoric Art as Prehistoric Culture: Studies in Honour of Professor Rodrigo de Balbín-Behrmann. Archaeopress Archaeology, 2015. 190 p.
22. Cannon-Brown W. Nefer: The Aesthetic Ideal in Classical Egypt. Routledge, 2006. 126 p.
23. Frazer J.G. The Golden Bough: A Study in Magic and Religion. URL:

<https://www.gutenberg.org/ebooks/3623>

24. Guthrie R.D. The Nature of Paleolithic Art. University of Chicago Press, 2006. 520 p.
25. Hallo W.W. The World's Oldest Literature: Studies in Sumerian Belles-Lettres. Brill, 2010. 742 p.
26. Kosambi D.D. The Culture and Civilisation of Ancient India in Historical Outline. Routledge, 2022. 290 p.
27. Lacovara P. The World of Ancient Egypt: A Daily Life Encyclopedia. Greenwood, 2016. 640 p.
28. Levy-Bruhl L. Primitive Mentality. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315122458/revival-primitive-mentality-1923-lucien-levy-bruhl-lilian-clare>
29. Levy-Bruhl L. Ethics and Moral Science. Palala Press/ 2016. 252 p.
30. Levy-Bruhl L. Primitive Mythology: The Mythic World of the Australian and Papuan Natives, 1984. Univ of Queensland Pr. 332 p.
31. Li Chen. Han Dynasty (206BC-AD220) Stone Carved Tombs in Central and Eastern China. Archaeopress, 2018. 234 p.
32. Thavapalan Shiyanthi. The Meaning of Color in Ancient Mesopotamia. Brill, 2019. 524 p.
33. Thorp Robert L., Vinograd Richard Ellis. Chinese Art & Culture. Prentice Hall, 2001. 533 p.
34. Van den Hout Theo. A History of Hittite Literacy: Writing and Reading in Late Bronze-Age Anatolia (1650-1200 BC). Cambridge University Press, 2021. 448 p.

Допоміжна література:

35. Бичко А. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій. Київ, 1992.
36. Вайнтруб І. Священні обліки цивілізацій. Київ: Техніка, 2001. 512 с.
37. Гладких М.І., Станко В.Н. Мистецтво та світогляд пізньопалеолітичної людини (за матеріалами України). *Археологія*. 1996. № 3. С.39-50.
38. Голоси стародавньої Індії : антологія давньоіндійської літератури / Пер. із санскриту, упоряд. П. Ріттер. К. : Дніпро, 1982. 351 с.
39. Замаровський В. Їх величності піраміди. К. : Веселка, 1988. 376 с.
40. Замаровський В. Спочатку був Шумер / пер. із словацької Дмитра Андрухова. К. : Веселка, 1983. 207 с.
41. На ріках вавілонських. З найдавнішої літератури Шумеру, Вавілону, Палестини. Київ, 1991.
42. Оповідки Давнього Китаю: Збірник. Київ, 1990.
43. Сминтина О.В. Зональність ранньопервісних культур: дослідження, факти, гіпотези. Одеса: Астропринт, 2001.
44. Сучасна культурологія / За ред. К. Кислюка. К.: Кондор, 2018. 382 с.
45. Чмихов М. Давня культура. Київ, 1994.
46. Aldred C. Egyptian Art in the Days of the Pharaohs. New York – Toronto, 1980.

47. Aldred C. *Jewels of the Pharaohs. Egyptian Jewelry of the Dynastic Period.* New York, 1978.
48. Bianchi R.S. "The Pharaonic Art of Ptolemaic Egypt." In: *Cleopatra's Egypt. Age of the Ptolemies.* The Brooklyn Museum, Oct. 7 1988 – Jan. 2, 1989.
49. Bothmer B. *On Realism in Egyptian Funerary Sculpture of the Old Kingdom.* Expedition. 24. 1982.
50. Colburn H.P. *Archaeology of Empire in Achaemenid Egypt.* Edinburgh University Press, 2019. 344 p.
51. Dalley S. *The Mystery of the Hanging Garden of Babylon: An Elusive World Wonder Traced.* Oxford University Press, 2013. 304 p.
52. Debourse Céline. *Of Priests and Kings: The Babylonian New Year Festival in the Last Age of Cuneiform Culture.* Brill, 2022. 524 p.
53. Delnero P. *How To Do Things With Tears: Ritual Lamenting in Ancient Mesopotamia.* De Gruyter, 2020. 640 p.
54. *Egyptian Art in the Age of the Pyramids.* The Metropolitan Museum of Art. New York, 1999.
55. Finkel I. *The First Ghosts: Most Ancient of Legacies.* Hodder, 2022. 368 p.
56. Frankfort H., Frankfort H.A., Wilson J.A., Jacobsen T., Irwin W.A. *The Intellectual Adventure of Ancient Man: An Essay of Speculative Thought in the Ancient Near East.* University of Chicago Press, 1978. 410 p.
57. Gansell A., Shafer A. (eds.) *Testing the Canon of Ancient Near Eastern Art and Archaeology.* Oxford University Press, 2020. 468 p.
58. Gazerani S. *The Sistani Cycle of Epics and Iran's National History: On the Margins of Historiography.* Brill, 2015. 260 p.
59. Harpur Y. *Decoration in Egyptian Tombs of the Old Kingdom: Studies in Orientation and Science Content.* London-New York, 1987.
60. Havell E. B. *The Ancient and Medieval Architecture of India,* New Delhi, 1972.
61. Hodjash S., Berlev O. *Egyptian Reliefs and Stelae in the Pushkin Museum of Fine Arts, Moscow.* Moscow; Leningrad, 1982.
62. Hsu Shih-Wei, Raduà Jaume Llop (eds.) *The Expression of Emotions in Ancient Egypt and Mesopotamia.* Brill, 2020. 536 p.
63. Kelly Lynne. *The Memory Code: The traditional Aboriginal memory technique that unlocks the secrets of Stonehenge, Easter Island and ancient monuments the world over.* Allen & Unwin, 2016. 318 p.
64. Knechtges David R., Chang Taiping (eds.). *Ancient and Early Medieval Chinese Literature. A Reference Guide. Vol. 3-4.* Brill, 2014. 1036 p.
65. Lion B., Michel C. (eds.) *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East.* Walter de Gruyter, 2016. 574 p.
66. Oppenheim Adela, Arnold Dorothea, Arnold Dieter, Yamamoto Kei (Eds.). *Ancient Egypt Transformed: The Middle Kingdom.* The Metropolitan Museum of Art, 2015. 404 p.
67. Sarhangi Reza (Ed.). *Persian Architecture and Mathematics.* Birkhäuser, 2012. 212 p.

68. Schaefer H. Principles of Egyptian Art. Oxford, 1986.
69. Wagner-Durand Elisabeth, Linke Julia (eds.) Tales of royalty: notions of kingship in visual and textual narration in the Ancient Near East. De Gruyter, 2020. 328 p.
70. Wilkinson T.A.H. Early Dynastic Egypt. London-New York, 1999, 2001.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

<http://www.e-booksdirectory.com/>

<http://findarticles.com/>

<http://www.getty.edu/publications/virtuallibrary/index.html>

<http://www.irbis-nbu.gov.ua>

www.twirpx.com/

<https://www.twirpx.com/files/>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)